

Лінгвістична теорія та практика: історичне надбання, актуальні проблеми та перспективи розвитку: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті д. філол. наук, проф. А.К.Корсакова, 12-13 грудня 2014 р., МГУ. – Одеса: МГУ, 2014. – 186 с.

С. 84-87

УДК 82 -994

Колісниченко А.В.

Національний авіаційний університет

Київ, Україна

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «МІФОПОЕТИКА»

У статті розглядаються складність процесу становлення поняття міфопоетики в літературознавчій науці та особливості міфопоетичного аналізу тексту.

Ключові слова: міф, міфологізм, міфопоетика, архетип.

Термін «міфопоетика» займає особливе місце у літературознавчій теорії через свою нечітку визначеність. Тому метою даного дослідження бачиться визначення поняття «міфопоетика» в парадигмі сучасного літературознавства.

О.Кобзар стверджує, що складність визначення терміну «міфопоетика» «викликана тим фактом, що це поняття поєднує у собі два різнітворчі процеси: міфорецепцію та міфотворення. Під міфорецепцією ми розуміємо процес художнього прочитання та сприйняття міфу, його подальшого переосмислення та освоєння. Міфотворення – процес продукування нових міфів» [5;136]. Саме створення міфів дозволяло людині «маркувати» «середовище, роблячи його нехай не дружнім, так хоча б менш ворожим» [1;116], а створення нових авторських міфів дозволяло митцю відчувати себе творцем за твердженням М.Еліаде про відношення міфу до «створення» [3;38]. Особливо гостро питання створення нового міфу постає, коли письменник ставить собі за мету написати роботу загальнонаціонального масштабу, як наприклад Гарт Крейн у своїй епічній поемі «Міст» (TheBridge).

У ХХ столітті значно зростає зацікавленість в міфах та міфотворчості завдяки працям митців того часу. Міф являє собою бінарну систему, бо він є істинним в реальному світі й сакральним завдяки надприродному в них. Рис надприродного можуть набувати найрізноманітніші істоти й предмети, набуваючи властивостей міфу. Усі речі в міфі є сакральними й виконують функції священних, будучи ритуальними артефактами.

У літературі міф трансформується в міфологізм – «спосіб поетичної реалізації міфу у творах оригінальної літератури» [6;452]. У кожний історичний період ця реалізація відбувалася на свій власний лад, слугуючи задачам тодішньої історичної епохи, тогочасного суспільства.

Оскільки міф постає як система різноманітних кодів, символів, то «образи міфівперетворилися в архетипи, що укорінені в глибоких підсвідомих шарах психіки й утворюють основу всієї наступної поетичної творчості, тому вони перманентно репродукуються в літературі у вигляді константних образів й мотивів» [5;136]. «Світ «розмовляє» з людиною, і щоб зрозуміти цю мову, досить знати міфи й уміти розгадувати символи» [3;110]. Вчення про архетипи започатковані К. Юнгом, коли він відійшов від психоаналітичних теорій З. Фрейда.

Кожен письменник застосовує міф, пристосовуючи його своїм власним цілям, але «...у світовій літературі функції міфу є сталими: 1) культурологічна, що полягає у виникненні в тексті символу, який надає твору загально філософського звучання; 2) гносеологічна пояснюється одвічним намаганням людства висловити розуміння світу; 3) соціально-регулювальна розкривається у формуванні певного ставлення до навколишнього світу; 4) імагінативна пояснює орієнтацію людства на диво, оскільки література за допомогою натхнення наближає людину до прихованого сенсу буття, до пізнання Абсолюту» [2;22].

Говорячи безпосередньо про міфотворчість, то дослідженням цього поняття займалися багато дослідників у різні часи. Поняття міфотворчості було репрезентоване декількома основними теоріями: соціологічною (Е. Дюркгейм);

лінгвістичною (М. Мюллер); символічною (Е. Кассіер); структуралістською (К. Леві-Строс); компаративною (брати Грімм); функціональною (М. Еліаде); ритуалістичною (Дж.Фрезер); та еволюціоністською (Г.Спенсер). В Україні дослідженням цієї проблеми займалися Є. Мелетинський, О. Лосєв, М. Моклиця, А. Гурдуз, О. Забужко, І. Зварич, А. Нямцу, Д. Наливайко, Я. Поліщук тощо.

«Термін «mythopoeia» (або «mythopoesis»), з давньогрецької μυθολοία, μυθολοίσις – міфотворення – використовується для позначення оповідного жанру сучасної літератури чи кіномистецтва, в яких письменником чи сценаристом створюється нова міфологія» [5;131]. Слово «міфопоетика» позначало спочатку міфотворення, воно було запропоноване Дж. Р.Толкієром у 1931 році.

С. Шубович виділяє два напрямки міфопоетики – семантичний та синтаксичний. Перший виділяє «міфопоетичну модель світу», що є сукупністю всіх міфів певної традиції та існує як зв'язок природи й людини; другий розкриває знакову наповненість міфу. А. Киченко визначає 4 підходи до визначення міфопоетики: «1) відображення міфів у творчому авторському світогляді; 2) «міфологічна традиція», тобто використання попередніх світоглядних шаблонів в пізніших історичних періодах; 3) відображає індивідуальний світогляд; 4) «методологічний принцип дослідження семантики літературної творчості»» [8].

Окрім визначення самого поняття терміна «міфопоетика», важливою ланкою літературознавчої науки є й міфопоетичний аналіз тексту. М. Зуєнко, підсумовуючи всі основні концепції аналізу, визначає основні етапи аналізу: «1) визначити запозичені письменником із міфології міфи, ряд образів, мотивів, використаних окремих композиційних та сюжетних ходів міфу для організації художнього світу власного твору; 2) дати аналіз творчо переосмисленому письменником міфологічного матеріалу відповідно до ідейно-естетичного спрямування літературного контексту; 3) визначити функцію міфу в тексті; 4)

установити місце і значення запозиченого міфологічного матеріалу для створення художньої картини світу митця, його художньої манери [2;22].

Тобто, міфопоетику ми маємо розглядати як цілісну систему. При аналізі тексту, на нашу думку, особливу увагу слід приділити функції міфу в тексті, оскільки автор свідомо чи підсвідомо відправляє код читачу, маючи надію на його розшифрування.

Суперечки щодо визначення терміну «міфопоетика» точаться до цього часу, попри нині існуючі його визначення. Але в основі цього поняття лежить ключове поняття «міф», з якого виникли всі похідні поняття. О. Лосєв стверджує, ніби "весь світ і всі його складові моменти, і все живе, і все неживе, однаково суть міф..." [7].

В статье рассматриваются сложности процесса становления понятия мифопоэтики в литературоведческой науке и особенности мифопоэтического анализа текста.

Ключевые слова: миф, мифологизм, мифопоэтика, архетип.

The article deals with difficulties of mythopoeticsbecommoing process in literary criticism and features of mythopoetical text analysis.

Key words: myth, mythologism, mythopoetics, archetype.

Список використаної літератури:

1. Затонський Д.В. Модернізм. Літературні напрямки модернізму – Українська література [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrlit.vr.ua.
2. Зуєнко М. Проблеми міфопоетичного аналізу ліричного твору. Філологічні науки, 2012. – № 10, с. 21-25.
3. ЭлиадеМ. Аспектымифа. Первыепубликации в России / Перевод В.Большаков – «Инвест ППП», – 1995 – 236с.
4. Киченко А.С. Мифопоэтические формы в фольклоре и истории русской литературы XIX века/ А.С. Киченко. – Черкассы: Изд-во Черкас. ун-та, 2003. – 372 с.
5. Кобзар О.І. Міфопоетика як предмет і метод літературознавчого дослідження/ Наукові записки. Серія «Філологічна». Матеріали міжнародної

науково-практичної конференції 22-23 квітня 2010 року «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість». – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип. 15 – 2010. – 376 с.

6. Літературознавчий словник-довідник/ За ред. Р.Т.Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І.Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 752 с. (NotaBene).

7. Лосев А.Ф. Диалектика мифа // Лосев А.Ф. Миф. Число. Сущность. – М.: Мысль, 1994. – 381 с.

8. Шубович С.А. Архитектурная композиция в свете мифопоэтики: монография. – Х.: РИП «Оригінал», 1999 г. – 636 с.